

Ders 5

Кыргыздардын Кытай-Манжулар Менен Күрөшү

(Кыргызларın Çin, Манçurlар İле Savaşları)

Jungarlardan boşaltılan Кыргыз тоpraklarına onları peşinden sürüp gelen Çin-Mancu Hanedanı göz dikmeye başlar. 1757 yılında Mancu-Çinliler Santaş dağ gecidi üzerinden Кыргызların Sayak boyuna saldırır. Fakat Кыргызların güçlü karşılığıна uğrayınca Tsin ordu generalı Кыргызları Çin egemenliğini bir takım vaatlerle kabul ettirmeye çalışır. O vaatler içinde kendi topraklarında yaşamaya devam edecekleri serbestliği de vardı. Razı gelmeyen Кыргызlara sınır zorlukları çıkarılacağı tehditleri de gelince, Кыргызlar, zamanında Jungarların ele geçirdiği topraklarının geri verilmesi şartını da koşarak anlaşmayı kabul ederler.

Кыргызların Pekin'e giden ilk elçileri bu anlaşma dışında ticari ilişkilerin yola koyulmasını da içeren taleplerle giderler. İmparator Tsyen Lun tarafından kabul edilen ve anlaşma taleplerinin kabul edilmesi ile başarılı bir diplomasi gerçekleştiren Кыргызlar, Çinlilerin birkaç kez denedikleri baş eğdirme çabalarına rağmen bağımsız ilişki düzeyini korumayı başarmışlardır. Çinliler emellerini Кыргыз boyları arasında fesat yapmak, iç anlaşmazlıklar çıkartmak, ceza timleri gönderip binlerce insana toplu kıyımlar yapmakla gerçekleştiriyorlardı. Bunlardan birini XVIII. yüzyılın 20'li yıllarında Merkezi Tanrı Dağlarında Akçiy nehrinde yapılmışlardır. Кыргызlar bu cinayetlerin misillemesini hemen o gelen ceza timinin pusuya düşürerek tamamını öldürerek almışlardır. Tsin Hanedanının Кыргызları boyun eğdirme çabaları çok kez sürse de sonuca ulaşamamıştır. Кыргызların Rus Çarlığı'na gönüllü olarak katılma isteklerinin oluşmasında Çin'in Tsin Hanedanının bu sürekli saldırıları sebep olmuştur.

Кайнактар:

- Киселев С.В. Древняя история Южной Сибири. – М., 1951.
Бичурин Н.Я. Собрания сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. Т. I. – М.-Л., 1950.
Кызласов Л.Р. История Южной Сибири в средние века. – М., 1984.
Taskin V.S. Materiali po istorii syunnu (po kitayskim istočnikam). Vıp. I.- М., 1968.
Kyuner N.V. Kitayskie izvestiya o narodah Yujnoy Sibiri, Tsentralnoy Azii i Dalnego Vostoka. – М., 1961.
Melioranskiy P. Pamyatnik v çest Kyul – tegina // Zapiski Vost. Otd. Russk. Arheologičeskogo obşestva. T. XII. Spb., 1899.
Malov S.E. Pamyatniki drevnetyurkskoy pismennosti. – М.-Л., 1951. S.36.
Bernštam A. İstoričeskoe proşloe kirgizskogo naroda. – Frunze, 1942. S.11-13.
Karaev Ö. Pamyatnik v çest 'Кыргызского sina' v Sudji. // Vostočnyye avtorı o kirgizah. – Бишкек: Кыргызстан, 1994.
Vasilyev D.D. Grafičeskiy fond pamyatnikov tyurkskoy runičesкой pismennosti Aziatskogo areala. – М., 1964.
Radloff W.W. Die altturkischen Inschriften in der Mongolei. I und II Lief. St. Pbg. 1894.
Karayev Ö. Vostočnyye avtorı o kirgizah. Бишкек: Кыргызстан, 1994.
Кычанов Э.И. Кочевые государства от гуннов до манчжуров. – М., 1997.
Ploskih V.M., Cunuşaliev D.D. İstoriz Кыргызов i Кыргызстана. – Бишкек: Paritet İnfo